

NB3 Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld via Examenblad.nl verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

NB

Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.

Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift te laat zou komen.

In dat geval houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 68 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen is de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:

Als in een vraag staat dat de kandidaat een hoofd- of kernconcept moet gebruiken, dan dient de kandidaat in het antwoord die elementen uit de omschrijving van het hoofd- of kernconcept te gebruiken die nodig zijn om de vraag juist te kunnen beantwoorden.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 1 Kroatië toegetreden tot de EU

1 maximumscore 2

een juist antwoord bevat:

- beschrijving van het eerste kenmerk van staatsvorming (interne soevereiniteit) ondersteund door een gegeven uit de inleiding 1
- beschrijving van het tweede kenmerk van staatsvorming (externe soevereiniteit) ondersteund door een gegeven uit de inleiding 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een juist antwoord:

Vóór 2004 was er in Kroatië sprake van staatsvorming omdat

- er ten eerste een centraal gezag was over een bevolking binnen bepaalde landsgrenzen (interne soevereiniteit). Dit kan afgeleid worden uit het gegeven dat Kroatië zich in 1991 onafhankelijk verklaarde (regel 2 van de inleiding) 1
- ten tweede de soevereiniteit van het gezag van Kroatië werd erkend door andere staten (externe soevereiniteit). Dit blijkt uit het feit dat Kroatië in 1992 door de lidstaten van de EU werd erkend (regel 7 van de inleiding) 1

Opmerking

Geen scorepunt toekennen wanneer alleen een kenmerk of alleen een gegeven wordt genoemd.

2 maximumscore 1

een juist antwoord bevat:

uitleg dat er in Kroatië sprake is geweest van institutionalisering ondersteund met een voorbeeld uit tekst 1: 'hervorming van politieke instituties'

voorbeeld van een juist antwoord:

Hervorming van politieke instituties in Kroatië, onder andere op het gebied van de rechterlijke macht en grondrechten (r. 21-24), is een proces van institutionalisering: een **complex van formele regels is ontstaan dat het gedrag van mensen en hun onderlinge relaties rond politieke besluitvorming / met betrekking tot de staat reguleert** (bijvoorbeeld politici dienen zich niet te bemoeien met rechtszaken, de overheid dient allerlei vrijheidsrechten van burgers te respecteren).

Opmerking

Geen scorepunt toekennen aan alleen een juist voorbeeld.

3 maximumscore 4

een juist antwoord bevat:

- noemen van twee theorieën van internationale verhoudingen (liberale theorieën of politiek-psychologische theorieën of sociaal-constructivistische theorieën) met kenmerk (per theorie met kenmerk 1 scorepunt) 2
- twee voorbeelden (één per kenmerk) uit tekst 1 (per voorbeeld 1 scorepunt) 2

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeelden van een juist antwoord (twee van de volgende drie):

- Kenmerk van liberale theorieën van internationale verhoudingen: Liberale theorieën wijzen op het belang van internationale samenwerking omdat deze bijdraagt aan vooruitgang, vrede en welvaart tussen de landen 1
- Dit kenmerk van liberale theorieën is te herkennen in de uitspraak van mevrouw Pusic “landen laten samenwerken die eeuwenlang op voet van oorlog hadden geleefd.” (r. 54-56) / “De grondleggers van de EU hebben een manier gevonden om oorlog uit te bannen en die manier werkt nog altijd, lang na hun dood.” (r. 60-63) 1
- Kenmerk van politiek-psychologische theorieën van internationale verhoudingen: De verhoudingen tussen staten worden mede bepaald door direct betrokkenen bij internationale zaken zoals staatshoofden, ministers, diplomaten. (Hun karakter, hun capaciteiten, hun attitudes, hun kennis, e.d. zijn in grote mate bepalend voor de internationale machtsverhoudingen.) 1
- Politiek-psychologische theorieën zijn te herkennen in de verwijzingen van mevrouw Pusic naar de grondleggers van de Europese eenheid. Zij zegt dat de Nobelprijs voor de Vrede “niet voor ons is maar voor de grondleggers van de Europese eenheid.” Deze mensen hebben “iets uitzonderlijks bedacht” (r. 45-51) 1
- Kenmerk van sociaal-constructivistische theorieën van internationale verhoudingen: Sociaal-constructivistische theorieën gaan ervan uit dat de sociale wereld, waaronder de verhoudingen tussen staten, bestaat in de ideeën, de gedachten, de betekenissen van mensen die er deel van uitmaken. / De verhoudingen tussen staten is gemaakt en wordt in stand gehouden of veranderd door het denken van mensen 1
- Sociaal-constructivistische theorieën zijn te herkennen in de uitspraak van mevrouw Pusic dat de grondleggers van de Europese eenheid “iets uitzonderlijks bedacht hebben. Politiek en organisatorisch het beste idee dat de mensheid ooit heeft bedacht: landen laten samenwerken...” (r. 46-54) 1

Opmerking

Geen scorepunt toekennen wanneer alleen twee theorieën zijn genoemd.

Vraag	Antwoord	Scores
4	maximumscore 3	
	een juist antwoord bevat:	
	<ul style="list-style-type: none"> • noemen van een hoofddoel van Europese samenwerking: het vergroten van welvaart / brengen van economische voorspoed van de afzonderlijke lidstaten 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • gevolg aangeven van het realiseren van het economisch hoofddoel welvaart voor globalisering: lidstaten van de EU zijn economisch steeds afhankelijker van elkaar geworden 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • gevolg aangeven van economische samenwerking voor globalisering op politiek gebied: intensievere politieke samenwerking waardoor de lidstaten op het gebied van politieke besluitvorming ook afhankelijk van elkaar zijn geworden 	1
	voorbeeld van een juist antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Het hoofddoel is het vergroten van welvaart van de afzonderlijke lidstaten. 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Om dit doel te bereiken raakten de economieën van lidstaten steeds meer met elkaar vervlochten (aspect van globalisering) en werd het bereiken van de welvaart van het ene land afhankelijk van Europese besluitvorming over economische zaken (o.a. het ontstaan van interne markt met vrij verkeer van goederen en mensen; intrede euro) 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Door samenwerking op economisch gebied werden de landen min of meer gedwongen om ook politiek meer met elkaar samen te werken. Deze hechtere politieke samenwerking kreeg vorm in een steeds omvangrijkere en machtigere EU. Deze hechtere politieke samenwerking (steeds ingrijpendere Europese regelgeving) zorgde op haar beurt voor nog grotere afhankelijkheden tussen de afzonderlijke EU-lidstaten (zelfs landen die niet tot de EU behoren moeten zich conformeren aan EU-beleid) 	1
5	maximumscore 2	
	een juist antwoord bevat:	
	<ul style="list-style-type: none"> • twee kenmerken van de nationalistische school (critici van de modernistische school) met een passend gegeven uit tekst 2 (per kenmerk met gegeven 1 scorepunt) 	2
	voorbeeld van een juist antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Eerste kenmerk van de nationalistische school: De nationalistische school gaat uit van het bestaan van oude landgebieden waarin mensen wonen met een gedeelde cultuur en taal. Dit kenmerk komt overeen met het volgende gegeven uit tekst 2: een ruime meerderheid van het grondgebied wordt bevolkt door Kroaten met een eigen taal en godsdienst (regels 7-11) 	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

- Het tweede kenmerk van de nationalistische school: Onder de bewoners van een bepaald grondgebied is sprake van een groepsbewustzijn, van een eigen culturele identiteit. / Er is sprake van groepsbewustzijn dat gekoppeld wordt aan een politieke gemeenschap, grondgebied of politieke soevereiniteit. Dit kenmerk komt overeen met het volgende gegeven uit tekst 2: Kroatië bestaat als land al eeuwenlang, is in de middeleeuwen een koninkrijk geweest (regels 16-18) / Er ontstonden in het verleden politieke-culturele bewegingen die streefden naar meer autonomie (regels 23-31)

1

Opmerking

Geen scorepunt toekennen wanneer alleen de nationalistische school is genoemd.

6 maximumscore 2

een juist antwoord bevat:

- weergeven van de rol die de Raad van de Europese Unie heeft in de Europese besluitvorming waardoor de macht van Kroatië is toegenomen
- gebruik van het kernconcept macht

1

1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Rol van de Raad van de Europese Unie: De macht van Kroatië neemt toe omdat de ministers van Kroatië als lid van de Raad **mede beslissen over Europese wetgeving die ook van belang is voor Kroatië** (bijvoorbeeld economisch). (Het land had geen invloed op de Europese besluitvorming toen het nog geen deel uitmaakte van de Europese Unie.)
- De macht van Kroatië is dus toegenomen omdat het land **meer mogelijkheden heeft gekregen**, namelijk beslissingsmogelijkheden binnen de Raad om **bepaalde doelstellingen** die voor Kroatië van belang zijn **te bereiken** (en daarmee is het vermogen om de handelingsmogelijkheden van anderen te beperken of te vergroten eveneens toegenomen)

1

1

7 maximumscore 2

een juist antwoord bevat:

- weergeven van de rol die de Raad van de Europese Unie heeft in de Europese besluitvorming waardoor de macht van Kroatië is afgenomen
- gebruik van het kernconcept macht

1

1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een juist antwoord:

- In de Raad is op veel terreinen – vooral op economisch gebied – sprake van supranationale besluitvorming. (Beslissingen in de Raad worden volgens bepaalde meerderheidsregels genomen.) Europese regels die door de Raad (en het Europees Parlement) zijn vastgesteld dient Kroatië als lidstaat uit te voeren of in te passen in nationale wetgeving 1
- De Kroatische overheid zal dus steeds minder zaken in volledige zelfstandigheid kunnen regelen. Het **vermogen** van Kroatië om eigen **doelstellingen te realiseren** en **zelfstandig te handelen wordt** dus **beperkt** 1

8 maximumscore 2

een juist antwoord bevat:

- een uitleg vanuit het economisch belang (eerste uitgangspunt van het Nederlandse buitenlandbeleid) 1
- een uitleg vanuit het bevorderen van de internationale rechtsorde/ideële waarden (tweede uitgangspunt van het Nederlandse buitenlandbeleid) met gebruik van een voorbeeld uit tekst 3 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Vanuit het economisch belang: Bevordering van de handel is een belangrijk uitgangspunt van het Nederlandse buitenlandbeleid. Aansluiting van Kroatië met de EU zal de Nederlandse handel met Kroatië stimuleren 1
- Vanuit het bevorderen van de internationale rechtsorde/ideële waarden: Nederland streeft naar bevordering van de internationale rechtsorde en eist net als andere EU-landen dat Kroatië doorgaat met staatshervormingen waardoor corruptie en criminaliteit beter worden bestreden (regels 15-18 van tekst 3) 1

Opmerking

Geen scorepunt toekennen aan alleen een juist voorbeeld uit tekst 3.

Opgave 2 Van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving

9 maximumscore 1

een juist antwoord bevat:

een argumentatie die aangeeft of het standpunt van Rutte in tekst 4 wel of niet overeenkomt met een kenmerk van het kernconcept ideologie

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeelden van juiste antwoorden:

- Het standpunt van Rutte kan een ideologische uitspraak genoemd worden, want door de nadruk die Rutte legt op de eigen verantwoordelijkheid en mondigheid van de burger (r. 14-21) en de andere rol van de overheid (r. 23-24) geeft hij een beeld van **wenselijke maatschappelijke en politieke verhoudingen**, wat een kenmerk is van het kernconcept ideologie.
- Het standpunt van Rutte is geen ideologische uitspraak, want in zijn standpunt over de participatiesamenleving ontbreekt een (ander) kenmerk van het kernconcept ideologie, namelijk er is geen sprake van een **samenhangend geheel van beginselen en denkbeelden**.

10 maximumscore 2

een juist antwoord bevat:

- een verklaring vanuit de marxistische benadering voor de verandering naar een participatiesamenleving 1
- een interpretatie vanuit deze benadering van gegevens uit de regels 45-50 van tekst 4 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- De ontwikkeling naar een participatiemaatschappij kan volgens de marxistische benadering gezien worden als het resultaat van een machtsstrijd tussen de heersende klasse/klasse van kapitaalbezitters en de arbeidsklasse/lagere sociaaleconomische klasse 1
- In de regels 45-50 van tekst 4 staat dat al sinds begin jaren zeventig gestreefd wordt om de uitgaven van de verzorgingsstaat te temmen en dat er lang een debat gaande is over de grenzen van de verzorgingsstaat.

Aanhangers van de marxistische benadering vinden dat de heersende klasse belang heeft bij hoge winsten en kapitaalsrendementen en daarom voorstander is van bezuinigingen die de belastingen en arbeidskosten lager kunnen maken. / Aanhangers van deze benadering vinden dat vooral vertegenwoordigers van de heersende klassen/hogere klasse niet bereid zijn de oplopende kosten van de verzorgingsstaat te dragen en daarom hun politieke macht aanwenden om de verzorgingsstaat te versoberen (en dit legitimeren met het ideologische standpunt van de eigen keuzevrijheid en verantwoordelijkheid, wat ten koste gaat van de lagere economische klassen) 1

11 maximumscore 2

een juist antwoord bevat:

- verklaring vanuit het structureel functionalisme voor de verandering naar een participatiesamenleving 1
- gebruik van een gegeven uit tekst 5 die de verklaring vanuit het structureel functionalisme illustreert 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een juist antwoord:

- Het structureel functionalisme ziet de samenleving als een systeem dat naar evenwicht streeft. Als sprake is van veranderende externe omstandigheden zal het systeem zich aanpassen aan die omstandigheden om het evenwicht in stand te houden. De ontwikkeling naar een participatiesamenleving kan gezien worden als de aanpassing van het systeem aan deze veranderende omstandigheden 1
- In tekst 5 staat dat de verandering naar een participatiesamenleving is ingegeven door bezuinigen en een nieuwe visie op de rol van de overheid en de burger (r. 7-10). De gevoelde noodzaak om te bezuinigen wijst op veranderende externe omstandigheden die het nodig maken om de verzorgingsstaat te hervormen 1

12 maximumscore 2

een juist antwoord bevat:

- uitleg dat sociale zekerheid heeft geleid tot het verzwakken van traditionele sociale instituties ondersteund met een gegeven uit tekst 5 1
- uitleg van het verzwakken van sociale instituties (kernbegrip) 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- De meer sturende rol van de overheid op het terrein van de sociale zekerheid leidt tot het verzwakken van sociale instituties zoals het eigen sociale netwerk (bijvoorbeeld buurtgemeenschap) of de kerk (regels 33-38 van tekst 5) 1
- waarvan mensen minder afhankelijk zijn geworden. **Het gedrag van mensen wordt minder bepaald door regels** die voortvloeien uit het eigen sociale netwerk of lidmaatschap van de kerk 1

13 maximumscore 1

voorbeeld van een juist antwoord:

De komst van de verzorgingsstaat gaat gepaard met nieuwe wetgeving op het gebied van sociale zekerheid en voorwaarden waaraan men moet voldoen om er een beroep op te kunnen doen: **het complex van regels dat het gedrag van mensen en hun onderlinge (afhankelijkheids)relaties reguleert**, is een kenmerk van institutionalisering.

14 maximumscore 3

een juist antwoord bevat:

- noemen van de paradox van verzelfstandiging versus verafhankelijking 1
- een uitleg van verzelfstandiging: toename zelfstandigheid van het individu door de verzorgingsstaat met een gegeven uit tekst 5 1
- een uitleg van verafhankelijking: meer afhankelijkheid van het individu van maatschappelijke instellingen van de verzorgingsstaat met een gegeven uit tekst 6 1

Vraag	Antwoord	Scores
	<p>voorbeeld van een juist antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Te herkennen is de paradox van verzelfstandiging versus verafhankelijkking 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • De verzorgingsstaat heeft geleid tot meer sociale zekerheid van grotere groepen burgers waardoor de onderlinge afhankelijkheid tussen individuen afneemt; mensen worden zelfstandiger. Mensen worden minder afhankelijk van het eigen sociale netwerk en de liefdadigheid van particulieren en kerk (r. 33-38 van tekst 5) 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Tegelijkertijd worden burgers in een verzorgingsstaat afhankelijker van bureaucratische (overheids)instellingen die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de sociale wetten en voorzieningen. Zie in tekst 6 het verhaal over meneer Dilshad die om zijn bijstand te krijgen afhankelijk is van de wensen en eisen van de sociale dienst (r. 12-29 van tekst 6) 	1
15	maximumscore 3	
	<p>een juist antwoord bevat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • noemen van een kenmerk van modernisering als een oorzaak van economische ontwikkelingen 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • uitleg van rationalisering op economisch gebied 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • noemen van toename arbeidsproductiviteit en welvaart als gevolg van rationalisering en noemen van welvaart als voorwaarde voor de betaalbaarheid van de verzorgingsstaat 	1
	<p>voorbeeld van een juist antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Door grote wetenschappelijke ontdekkingen en technologische ontwikkelingen (kenmerk modernisering) is een gemengde economie/ markteconomie ontstaan 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • waarbinnen het productiesysteem in hoge mate is gerationaliseerd: toepassing van wetenschappelijke en technologische kennis met als gevolg toenemende arbeidsdeling en automatiseringsprocessen 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Deze rationalisering heeft geleid tot toename van de arbeidsproductiviteit en daarmee van de welvaart, waardoor sociale regelingen betaalbaar werden 	1
16	maximumscore 4	
	<p>een juist antwoord bevat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • noemen van een aspect van de veranderingen in de sociale verhoudingen: toenemende macht van de arbeidersbeweging 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg van het gevolg van macht van de arbeidersbeweging op de politieke verhoudingen 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg van representatie in het parlement 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg van het streven van de vakbeweging naar meer sociale gelijkheid in de vorm van sociale rechten 	1

Vraag	Antwoord	Scores
	<p>voorbeeld van een juist antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> De toename van de macht van de arbeidersbeweging heeft mede geleid tot ontstaan van de verzorgingsstaat De vakbonden kregen de door hen vertegenwoordigde politieke partijen steeds meer mogelijkheden (of kregen het vermogen om voldoende hulpbronnen te mobiliseren) om hun doelstellingen (sociale gelijkheid/rechten) te realiseren Representatie: de arbeidsbeweging kreeg vertegenwoordigers in het parlement. Vakbonden/arbeiders zagen na decennialange strijd hun doelstellingen/eisen om sociale gelijkheid (en rechtvaardigheid) – na de Tweede Wereldoorlog – gerealiseerd in het parlement; de overheid ging sociale rechten van burgers garanderen Er ontstond een systeem waarbij schaarse en hooggewaardeerde zaken gelijkverdeeld werden onder de burgers (tegengaan van sociale ongelijkheid) / een systeem waarin de overheid sociale rechten ging garanderen. De verzorgingsstaat is ontstaan 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
17	<p>maximumscore 2</p> <p>een juist antwoord bevat:</p> <ul style="list-style-type: none"> een uitgangspunt van de confessionele ideologie en van daaruit een beschrijving van de confessionele visie op de participatiesamenleving <p>voorbeeld van een juist antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> Vanuit het uitgangspunt de verantwoordelijke samenleving / gespreide verantwoordelijkheid laat de overheid in een participatiesamenleving zoveel mogelijk over aan burgers en organisaties van het maatschappelijke middenveld 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
18	<p>maximumscore 2</p> <p>een juist antwoord bevat:</p> <ul style="list-style-type: none"> een uitgangspunt van de socialistische ideologie en van daaruit een beschrijving van de socialistische visie op de participatiesamenleving <p>voorbeeld van een juist antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> Vanuit het uitgangspunt dat de overheid een hoofdtaak heeft om sociale ongelijkheid te bestrijden dient (de kern van) de verzorgingsstaat zoveel mogelijk in tact te blijven; ook in een participatiesamenleving blijft de overheid burgers beschermen tegen de gevolgen van bestaansrisico's / wordt de participatiesamenleving als 'dekmantel' voor bezuinigen op de sociale zekerheid afgewezen: de overheid dient burgers te beschermen tegen de gevolgen van bestaansrisico's 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
19	maximumscore 3	
	een juist antwoord bevat:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een hypothese die uit rij 9 van tabel 1 is af te leiden en die als een hypothese/verwachting (en niet als een vraag) is geformuleerd 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • onafhankelijke variabele en afhankelijke variabele; uit de formulering moet blijken dat het variabelen zijn en geen constanten; en dat de afhankelijke variabele datgene moet zijn dat wordt verklaard en de onafhankelijke variabele datgene dat de verklaring biedt 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitspraak dat de hypothese wordt weerlegd of bevestigd, met verwijzing naar gegevens uit rij 9 van tabel 1 	1
	voorbeeld van een juist antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Hypothese: Mensen die vaak naar de kerk gaan, doen meer vrijwilligerswerk dan mensen die soms naar de kerk gaan. / Hoe vaker men naar de kerk gaat, hoe groter de kans dat men als vrijwilliger actief is 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Onafhankelijke variabele: vaak of soms naar de kerk gaan. Afhankelijke variabele: de mate van vrijwilligerswerk 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Deze hypothese wordt bevestigd. Het verband tussen vaak naar de kerk gaan en vrijwilligerswerk is sterk: er is een hoog coëfficiënt van 0,92 met het hoogste significantieniveau van *** $p < 0,001$ 	1
20	maximumscore 2	
	een juist antwoord bevat:	
	<ul style="list-style-type: none"> • toepassing van het kernconcept sociale institutie op kerkgenootschappen 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een verklaring van het verschil in participatie 	1
	voorbeeld van een juist antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Kerken/kerkgenootschappen zijn te beschouwen als sociale instituties: kerken dragen een (complex) geheel van geformaliseerde regels uit die het gedrag van mensen en hun onderlinge relaties rond een bepaald facet van het sociale leven reguleren 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Zo ook de regel dat leden van de kerk vrijwilligerswerk doen. Mensen die vaak naar de kerk gaan, zullen zich eerder aan deze regel houden dan mensen die soms naar de kerk gaan 	1
21	maximumscore 2	
	een juist antwoord bevat:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een interpretatie van gegevens uit rij 5 van tabel 1 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • waaruit kan worden afgeleid of er wel of geen causaal verband is tussen opleiding en de mate van participatie 	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een juist antwoord:

Er is wel sprake van een causaal verband:

- Hoog opgeleiden doen significant meer vrijwilligerswerk en doen significant meer mee aan collectieve actie dan middelbaar opgeleiden 1
- De hoogte van de opleiding is de oorzaak: deze bepaalt of mensen meer of minder participeren. Het opleidingseffect berust met grote waarschijnlijkheid niet op toeval, wat blijkt uit de significantie van $p < 0,001$ 1

of

Er is geen sprake van een causaal verband:

- Hoog opgeleiden doen significant meer vrijwilligerswerk en doen significant meer mee aan collectieve actie dan middelbaar opgeleiden 1
- Het is echter de vraag of opleiding de hoofdoorzaak is van de mate van participatie. Is het uit te sluiten dat er een derde variabele is die zowel opleiding als participatie beïnvloedt? 1

22 maximumscore 2

een juist antwoord bevat:

- het in verband brengen van gegevens uit tabel 1 met het hoofdconcept verhouding 1
- en met een passend kernconcept bij het hoofdconcept verhouding 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Uit rij 5 van tabel 1 blijkt dat hoog opgeleiden (significant) meer aan collectieve actie doen dan mensen met een middelbare opleiding. Dit gegeven heeft te maken met het hoofdconcept verhouding omdat dit gegeven verwijst naar de **wijze waarop mensen zich van elkaar onderscheiden** 1
- Dat mensen met een hoge opleiding meer meedoen aan collectieve actie kan betekenen dat zij meer **macht** hebben dan mensen met een lagere opleiding; zij hebben het **vermogen om meer hulpbronnen te mobiliseren om bepaalde doelen te bereiken** (dan mensen die middelbaar/laagopgeleid zijn) 1

23 maximumscore 2

een juist antwoord bevat:

- het in verband brengen van één van de stellingen uit tabel 2 met een kernconcept van het hoofdconcept binding 1
- uitleg van dit verband 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een juist antwoord:

- Een meerderheid van de bevolking (63%) is het (zeer) oneens met stelling 2. De meerderheid denkt dus dat de solidariteit tussen mensen is afgenomen, wat kan wijzen op een vermindering van de **sociale cohesie** in Nederland 1
- Dit betekent dat **de mate en de kwaliteit van de bindingen die mensen met elkaar hebben** volgens 63 procent van de bevolking **verminderd** zijn. / Veel mensen denken dat men zich in vergelijking met 20 à 30 jaar geleden **minder verantwoordelijkheid voelt voor elkaars lot**, in het bijzonder elkaars welzijn 1

24 maximumscore 2

een juist antwoord bevat:

- het in verband brengen van één van de stellingen uit tabel 2 met een kernconcept van het hoofdconcept verandering 1
- uitleg van dit verband 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Een meerderheid van de bevolking (82 procent) is het eens met stelling 1. Deze opvatting geeft een **verandering in denken** weer die beschreven kan worden met het kernconcept **individualisering** 1
- Burgers in onze moderne samenleving denken dat **mensen zich in toenemende mate vrij gaan voelen hun leven naar eigen inzicht vorm te geven** 1

of

- 63 procent van de bevolking is het (zeer) oneens met stelling 2. De meerderheid denkt dat de solidariteit tussen mensen sinds 20 à 30 jaar is afgenomen. Deze vermeende **verandering** in solidariteit is een illustratie van **individualisering** (kernconcept) 1
- De meerderheid van de bevolking denkt dat de laatste decennia **het individu zich in toenemende mate vrij is gaan voelen zijn leven naar eigen inzicht vorm te geven** 1

25 maximumscore 2

een juist antwoord bevat:

- noemen van het verschil in opvatting over stelling 3 uit tabel 3 tussen laag en hoog opgeleiden 1
- een verklaring op grond van gegevens uit figuur 2: verschil in vertrouwen tussen laag en hoog opgeleiden in de regering of Tweede Kamer 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Bij stelling 3 'overheid onmisbaar' uit tabel 3 staat bij 'hoogopgeleid' een score van +65 en bij 'laagopgeleid' een score van +35. Hoog opgeleiden zijn meer dan laag opgeleiden van mening dat de overheid onmisbaar is voor de solidariteit tussen sterken en zwakken 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

- In figuur 2 kun je zien dat circa 33 procent van mensen met alleen basisonderwijs vertrouwen heeft in de Tweede Kamer. Van de mensen met hbo, wetenschappelijk onderwijs heeft circa 74 procent vertrouwen in de Tweede Kamer.
Het hoge percentage vertrouwen in de Tweede Kamer van hoog opgeleiden kan een verklaring zijn voor de bevinding uit tabel 3 dat hoog opgeleiden meer dan laag opgeleiden van mening zijn dat de overheid onmisbaar is voor de solidariteit tussen sterken en zwakken

1

Opgave 3 Sport in de samenleving

26 maximumscore 4

een juist antwoord bevat:

- een beschrijving van de articulatiefunctie toegespitst op sport 1
- een uitleg van een kernconcept dat past bij de articulatiefunctie 1
- een beschrijving van de aggregatiefunctie toegespitst op sport 1
- een uitleg van een kernconcept dat past bij de aggregatiefunctie 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Articulatiefunctie: het op de politieke agenda plaatsen van maatschappelijke eisen en wensen, zoals de wens dat gemeenten sportverenigingen ondersteunen 1
- Het kernconcept sociale cohesie past hierbij. Sportverenigingen leveren een belangrijke bijdrage aan het versterken van de sociale cohesie in de gemeente: **de mate en de kwaliteit van de bindingen die mensen in een ruimer sociaal kader met elkaar hebben**, nemen toe 1
- Aggregatiefunctie: het tegen elkaar afwegen en bij elkaar brengen van wensen, eisen en belangen onder andere op het gebied van sport op grond van de ideologische uitgangspunten 1
- Het kernconcept ideologie past hierbij. Het belang van sport/sportverenigingen wordt gemotiveerd of in samenhang gebracht met **een samenhangend geheel van beginselen en denkbeelden over de meest wenselijke maatschappelijke verhoudingen** 1

27 maximumscore 2

een juist antwoord bevat:

- noemen van het kernconcept individualisering als verklaring van de stijging van het aantal lidmaatschappen van NOC*NSF 1
- een verklaring met verwijzing naar een voorbeeld uit tekst 7 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een juist antwoord:

- Door individualisering is de stijging van het aantal lidmaatschappen van NOC*NSF te verklaren 1
- Mensen kiezen steeds vaker voor een individueel lidmaatschap, rechtstreeks bij de sportbond (regels 42-43). Dit levert hen voordelen op qua kosten e.d. **Mensen kiezen veel meer zelf wanneer, waar en hoe ze sporten. Hiermee kunnen ze het eigen leven vorm geven zoals zij dit zelf willen** 1

28 maximumscore 4

een juist antwoord bevat:

- noemen van de factor 'niet-westerse herkomst' van de ouders 1
- noemen van de factor 'materiële deprivatie' van de ouders 1
- een uitleg met behulp van een kernconcept waarom elk van deze twee factoren de sportdeelname negatief beïnvloedt (per kernconcept 1 scorepunt) 2

voorbeeld van een juist antwoord:

- Uit de tabel kun je afleiden dat de factor 'niet-westerse herkomst' van de ouders' 1
- en de factor 'materiële deprivatie' van de ouders het meest de sportdeelname van kinderen negatief beïnvloeden 1
- Factor 'niet-westerse herkomst' van de ouders: De **cultuur** van ouders van niet-westerse herkomst kan een verklaring zijn voor de geringe sportdeelname van hun kinderen. Ouders van niet-westerse herkomst kunnen **minder waarde hechten aan het belang van sport** voor gezondheid en sociale ontwikkeling van hun kinderen dan meer westerse ouders 1
- Factor 'materiële deprivatie' van de ouders: Deze factor kan gezien worden als een indicator van sociale ongelijkheid. Kinderen van deze categorie ouders hebben door gebrek aan materiële goederen als geld **minder kans op deelname aan hoog gewaarde zaken als deelname aan sport** / lidmaatschap van een sportvereniging 1

29 maximumscore 1

een juist antwoord bevat:

een uitleg dat er geen sprake is van representativiteit in veel gemeenten

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een juist antwoord:

In de publicatie van het Mulier Instituut staat dat gemeenten op een aantal onderdelen willen gaan bezuinigen. Uit figuur 3 blijkt dat de burgers op deze onderdelen van sport- en beweegbeleid juist flink willen investeren. Een klein percentage van de burgers wil bezuinigen op deze onderdelen. Deze discrepantie tussen de plannen van de gemeenten en de opvattingen van de burgers kan betekenen dat er in sommige/veel gemeenten geen sprake meer is van representativiteit: **de standpunten van de volksvertegenwoordigers komen niet overeen met de meningen van de meerderheid van de inwoners van gemeenten.**

30 maximumscore 2

een juist antwoord bevat:

- een beschrijving van hoe voldaan kan worden aan de eis van betrouwbaarheid 1
- een beschrijving van hoe voldaan kan worden aan de eis van representativiteit 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Eis van betrouwbaarheid: De onderzoekers moeten hebben gezorgd voor ondubbelzinnige vragen in het onderzoek, zodat ieder die de vragen beantwoordt deze op dezelfde wijze interpreteert. (Het onderzoek wordt daardoor betrouwbaar: bij herhaling van dit onderzoek verschijnen dezelfde resultaten.) 1
- Eis van representativiteit: De onderzoekers moeten ervoor zorgen dat de steekproef een dwarsdoorsnede is van de bevolking vanaf 18 jaar. De steekproef moet dan willekeurig/random/via loting getrokken worden 1

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per examinator in het programma WOLF. Zend de gegevens uiterlijk op 1 juni naar Cito.

De normering in het tweede tijdvak wordt mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Als het tweede tijdvak op uw school wordt afgenomen, zend dan ook van uw tweede-tijdvak-kandidaten de deelscores in met behulp van het programma WOLF.

6 Bronvermeldingen

tekst 1	www.nrc.nl , 8 december 2012
tekst 2	naar: europa.eu en; www.bbc.com/news/world-europe
tekst 3	www.elsevier.nl , 23 januari 2012
tekst 4	www.binnenlandsbestuur.nl , 14 okt 2013
tekst 5	naar: Naar een participatiesamenleving: een nieuwe visie of sociaalbeleid, Partners en Pröpper-publicaties, december 2012
tekst 6	naar: Pieter Hilhorst, bijdrage aan debat op site van Wiardi Beckman Stichting; www.wbs.nl/opinie , 2 juli 2011
tabel 1	naar: De sociale staat van Nederland 2013, Sociaal en Cultureel Planbureau Den Haag, december 2013
tabel 2 en 3	Samen! – en met de overheid: de publieke opinie over solidariteit, Sociaal en Cultureel Planbureau, Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling. Den Haag, mei 2013
figuur 2	naar: De Nederlandse samenleving 2010, publicatie van Centraal bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen, 2010
tekst 7	naar: www.socialevraagstukken.nl , 22 maart 2014
tabel 4	Sport: een leven lang, Sociaal en Cultureel Planbureau, 2010
figuur 3	Mulier Instituut, Factsheet Sport en GR2014 (2014)
tekst 8	Mulier Instituut, Factsheet Sport en GR2014 (2014)